

И.Арабаева атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы, педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окмуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча Д 13.20.618 диссертациялык кеңешинин эксперти, педагогика илимдеринин кандидаты, профессор Т.Т. Иманалиевдин изденүүчү Ж.М.Айдарованын “Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” деген темадагы 13.00.01. – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окмуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясы боюнча

КОРУТУНДУСУ

Изденүүчү Ж.М. Айдарованын диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй корутундагы келдим:

1. Диссертацияны коргоого кабыл алуучу диссертациялык кеңештин укугу боюнча адистикке иштин дал келиши.

Айдарова Жыпаргуль Мусаевна тарабынан жазылып, сунушталган кандидаттык диссертация И. Арабаева атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы докторлук (кандидаттык) диссертацияларды коргоо укугу берилген Д 13.20.618 диссертациялык кеңешинин профилине туура келет.

Диссертациялык иште өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн деңгээлинин өнүгүүсүнө байланыштуу кырдаал изилденген, иштин мазмуну 13.00.01.– жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигинин паспортуна толугу менен жооп берет.

2. Диссертациянын максаты өспүрүм окуучулардын курактык өзгөчөлүктөрү жана педагогикалык-психологиялык мүнөздөмөсүнүн негизинде окуу көндүмдөрүн жакшыртуунун педагогикалык шарттарын аныктоо жана эксперименттик изилдөө өткөрүү деп коюлган.

Коюлган максат диссертациядагы төмөнкү милдеттерди чечүү менен жетишилген:

1.Өспүрүм курактагы окуучулардын өнүгүүсүнүн педагогикалык мүнөздөмөсүн ачыктоо.

2.Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо.

3.Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн жакшыртууга түрткү болгон педагогикалык технологияларды талдоо.

4.Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн калыптануусуна окуу-тарбиялоо процессинде педагогикалык экспериментти жүргүзүү аркылуу баа берүү.

Диссертациянын милдеттерине ылайык коюлган максат үч баскычтан турган, узак мөөнөттүк изилдөөлөрдүн, тийиштүү каражаттарды, теориялык жана эмпирикалык методдорду колдонуунун негизинде жетишилди.

Изилдөөнүн объектиси – өспүрүм курактагы окуучулар жана алардын ишмердүүлүгү.

Изилдөөнүн предмети – өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүү.

Изилдөөнүн методдору диссертациянын милдеттерине дал келет:

1) теориялык (изилдөө темасы боюнча ченемдик документтерди, педагогикалык, методикалык, психологиялык, лингвистикалык адабияттарды изилдөө жана талдоо);

2) практикалык (изилдөө темасы боюнча материалдарды тандоо, мектеп окуучуларын тестирлөө, окуу процессине байкоо жүргүзүү);

3) эксперименталдык (педагогикалык эксперимент жүргүзүү);

4) статистикалык (алынган натыйжаларын талдоо, жыйынтык чыгаруу).

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу.

Изилдөөнүн актуалдуулугу өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмүнүн деңгээлинин өнүгүүсүнө байланыштуу учурдагы кырдаалга тез арада педагогикалык жооп кайтаруу зарылдыгы менен шартталган. Анткени, эл аралык PISA изилдөө программасында биздин өлкөнүн он беш жаштагы мектеп окуучуларынын окуу көндүмдөрү боюнча көрсөткүчтөрүндө терс динамика сакталып, 2006-жылы 57 мамлекеттен 57-орунду, 2009-жылы 65 мамлекеттен 65-орунду алышкан. Бул көрсөткүчтөр мындай изилдөөлөрдүн керектигин, абалды оң жагына бурууга багытталган аракеттерди жүргүзүүнү талап кылат.

Издөнүүчү темасынын алкагында педагогикалык, философиялык, психологиялык жана башка илимий методикалык адабияттарды, өспүрүм курактагы окуучулардын окуу-тарбия процессиндеги бай тажрыйбаларды, орун алган маселелерди жана карама-каршылыктарды терең, туура иликтөөнүн жана талдоонун негизинде өзүнүн диссертациялык изилдөөсүнүн актуалдуулугун туура аныктаган.

Жогорудагылардын негизинде, изденүүчү Ж.М. Айдарованын жүргүзгөн илимий изилдөөлөрү окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүдө өз убагында жүргүзүлгөн жана актуалдуу деп эсептейм.

3. Диссертациянын илимий натыйжалары.

Диссертациялык иштин жыйынтыгында төмөнкү жаңы илимий натыйжалар алынган жана алар өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоого багытталып, жалпысынан педагогика илимин өнүктүрүүдө олуттуу мааниси бар:

3.1.Биринчи жолу өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн калыптануусунун жана өнүгүүсүнүн педагогикалык шарттары аныкталды жана илимий жактан негизделди.

3.2.Өспүрүм курактагы окуучуларды окууга натыйжалуу окутуунун теориялык маселелери биринчилерден болуп иликтенип талдоого алынды.

3.3.Жалпы орто мектептерде жүргүзүлгөн окуу-тарбия процессинде окуу көндүмдөрүн жакшыртууга түрткү болгон педагогикалык технологиялар аныкталды.

3.4.Окуу көндүмдөрүн өнүктүрүү процессинде мугалимдер, ата-энелер менен иштөө технологиясынын жаңы формалары такталды жана окуу-тарбия процессине киргизилди.

Диссертацияда алынган натыйжалар илимий жактан терең талдоонун негизинде келип чыккан. Узак мөөнөттүү жана максаттуу изилдөөлөрдөн кийин алар илимий жактан негизделген жана ишенимдүү натыйжаларды берген.

Диссертация классификациялык белгилерге дал келет.

4.Алынган натыйжалардын практикалык баалуулугу.

Диссертациялык иштин теориялык натыйжаларда, кесиптик чеберчилик институттарынын курстарынын лекциялык жана практикалык сабактарында пайдаланса болот. Иштин практикалык материалдары жана методикалык сунуштамалары педагогикалык багытта окуган студенттердин билимин өркүндөтүүгө жана аларды методикалык ыкмалар менен камсыз кылууга жардам берет.

Издөнүүчү Ж.М. Айдарованын диссертациялык ишинин материалдарын иш жүзүнө ашыруу өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүнүн өнүгүү деңгээлин кыйла жогорулатууга мүмкүндүк берип окуу процессинин натыйжалуулугун көтөрүүгө шарт түздү.

5.Авторефераттын диссертациянын мазмуну менен дал келиши.

Издөнүүчү Ж.М. Айдарованын диссертациясынын авторефераты диссертациянын мазмунуна, андагы коюлган максатка, милдеттерге толугу менен дал келет. Авторефератта диссертациянын кыргыз, орус, англис тилдериндеги резюмелери бирдей жазылган.

6.Диссертацияда кездешкен кемчиликтер:

–диссертациянын, авторефераттын титулдук барагы туура эмес шөкөттөлгөн;

–жалпы корутундуларды изилдөөлөрдүн милдеттерине ылайык кыскартып, конкреттештирип кайра иштеп чыгуу талапка ылайык;

–практикалык сунуштар иштелип чыккан эмес;

–иштин текстинде кээ бир авторлордун, булактардын цитаталары келтирилип, бирок, авторлор, булактар колдонулган адабияттардын тизмесинде көрсөтүлбөй калган (А.Г. Гримм, Дж. Биррен-106, КРнын Өкмөтүнүн 2016-жылынын 15-ноябрдагы №590-токтом – 376), же текстте Д.Б.

Бромлейдин цитата берилип, адабияттар тизмесинде 96-деп көрсөтүлгөн (106), тизмеде 96-булак бөлөк авторго тиешелүү;

–диссертациялык иштеги таблицаларга, сүрөттөргө, диаграммаларга, көпчүлүк учурда, текстте шилтеме келтирилбей калган (42-беттеги сүрөткө, 45-беттеги таблицага, 61-беттеги таблицага ж.б.).

–иштин текстинде “Тыным менен окуу методу” ... 3 кадамдан турат (101б) деп берилген, бирок, бул кадамдарды чечмелеп көрсөтүүдө, эмнегедир, 4-кадам!? пайда болуп (103б) чечмеленип турат?

7. Диссертациялык ишти жакшыртуу максатындагы сунуштар:

–иштеги “окутуу-тарбиялоо” деген сөз айкалышын “окуу-тарбия” деп берсе эле жетиштүү болмок, анткени, иш жүзүндө “окуу-тарбия” деп эле колдонулуп жүрөт;

–диссертациянын жалпы көлөмү деген пункта (8б) ... жана 191 беттен турат деп кошуп койсо тагыраак болот;

–диссертациядагы баардык таблицалардын, сүрөттөрдүн, диаграммалардын шөкөлөттөлүшүн кайра ЖАКтын “Диссертациянын жана авторефератты шөкөттөө боюнча инструкциясына” (Бишкек 2018 ж) ылайык карап, оңдоо талапка ылайык болот деп ойлойм;

–“схема” деген сөздүн өзүн текстен алып салууну сунуштайм;

–маалымат кабыл алуу түрлөрү боюнча (42б) сүрөт менен 3-таблицанын ортосунда кичине айырманы жоюуу зарыл деп сунуштайм, салыштырсак:

сүрөттө көрсөтүлгөн

көрүү (визуалдык)

сөз (вербалдык)

кыймыл (кинестикалык)

угуу аркылуу

таблицада берилген

көрүү (визуалдуу)

угуу (вербалдык)

кыймыл (кинестикалык)

аналитикалык (логикалык).

–автордук моделди чечмелөөдө (70б, 2 абз) моделдин өзүндө (76 б) берилген 3 компонентти “блок” деп текстте жаңылыш чечмеленген, жана ошондой эле, баалоо – натыйжалык (73 б) компонентти да текстте “калың” (жирный) шрифт менен берсе кабыл алуу женилирээк болмок;

–окуучулардын класстар боюнча мүнөздөмөсү деп (90 б) таблица берилген, бирок, бул мүнөздөмөгө текстте эч кандай чечмелөө, шилтеме жок, ошондуктан бул таблицанын керектиги канчалык? Карап көрүүнү сунуш кылам.

9. Корутунду:

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясын алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окмуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча Д 13.20.618 диссертациялык кеңешинин эксперти п.и.к., профессор Т.Т. Иманалиев

сунушталган диссертациялык ишти карап чыгып, изденүүчү Ж.М. Айдарованын “Өспүрүм курактагы окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” деген темадагы 13.00.01. – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окмуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясын кабыл алууну сунуштайм.

Эксперт

Tutan

Т.Т. Иманалиев

*Профессор Т.Т. Иманалиевден колун
таастыгатаймын.*

КБ башч. : К.

15.03.21 г.

С. Иманов